

24.89x32.68	31	14	עמוד	מקור ראשון - דיוקן	01/10/2010	24361960-1
אוניברסיטת בר איל - 80039						

דין הבוחר

המשפטן ד"ר גדעון ספיר מאמין שיכול לקום כאן בית משפט עליון על בסיס דמוקרטי, ושחוקה לא חייבת לבטא רק את ערכיו של השמאל. אבל בשביל זה הציבור הימני-דתי צריך להצמיח משפטנים שמסוגלים להתמודד עם אהרן ברק, ונבחרו הציבור צריכים לאזור קצת אומץ. בינתיים, ד"ר ספיר רואה רק סימנים קלושים לראשיתו של תהליך כזה

דוד מרחב | צילום: מרים צחי

על חלק ניכר מאזרחי ישראל. המחלוקות הן בסיסיות בשאלות דת ומדינה, מעמדם של אזרחי ישראל הלא-יהודים, שאלת הקרקעות בארץ ועוד.

ספיר מציע מודל שונה: חוקה כדאילוג בין שורם, שאיננו מחייב הסכמה על ערכי יסוד, ומתבסס על העם כמקור לגיטימציה. במילים אחרות: לא קבוצה מצומצמת של אנשי שמאל, המבוצרת במגדל השן המשפטי, תקבע מהם ערכי היסוד של המדינה. למעשה, איש לא יקבע רשימה סגורה של ערכים כאלה, ובכל זאת חוקה תהיה כאן. "החוקה תקבע שורה של עקרונות אבסטרקטיים, ככוננה שתוכנם ואופן יישומם המדריקים יישארו פתוחים לדיון", כותב ספיר. "תפקידו של בית המשפט יהיה לשמש זרז. מעורבותו בשיח החוקתי אמורה לדרבן את המערכת הפוליטית לדון בשאלות החוקתיות ברצינות. לבית המשפט תינתן סמכות מסוימת בנושא פרשנות החוקה ובחינת התאמתה של החקיקה הרגילה להוראותיה, אולם זכות המילה האחרונה תישמר למחוקק. מדובר אפוא במודל המעניק לבית המשפט סמכות מסוימת בעניינים 'חוקתיים', במטרה לקיים דיאלוג בין הרשות השופטת לבין הרשות המחוקקת, דיאלוג שישדרג את השיח הדמוקרטי בעניינים מהותיים".

ברק א', ברק ב'

ד"ר גדעון ספיר (45) הוא יליד גבעתיים, דור רביעי בארץ. הוריו, אנשי 'הפועל המזרחי', לחמו במלחמת העצמאות. הוא עצמו בוגר ישיבת 'נתיב מאיר' בירושלים וישיבת ההסדר 'הר עציון' באלון-שבות. בצבא שירת כקצין חי"ר. את התואר הראשון עשה בפקולטה למשפטים באוניברסיטת בראלילן, ואת עבודת התואר השני והדוקטורט כתב באוניברסיטת נורת'ווסטרן היוקרתית שבשיקגו. הוא נשוי, אב לחמישה ומתגורר באלון-שבות. בימים אלה הוא שוקד על כתיבת ספר נוסף יחד עם פרופ' דני סטטמן, מהחוג לפילוסופיה באוניברסיטת חיפה על יחסי דת ומדינה.

כדי להבין את גודל המהפכה שעליה הוא חושב, נעזוב את חוק נאמנות-אזרחות ונחזור לצמד חוקי יסוד שהתקבלו עשרים שנה

ונופשכם השתלשלות אירועים כזו: ב-1 באוקטובר בשנה הבאה מקבלת הכנסת את חוק 'כלי נאמנות אין אזרחות התשע"ב-2011', פרי הצעתה של סיעת ישראל ביתנו. על פי החוק החדש, מותנה אזרחותם של כולגריודעים-מי בהצהרת נאמנות למדינת ישראל כמדינה יהודית ובשירות לאומי או צבאי, לבחירתם. 'עדאלה', 'גוש שלום' ו'ארגון רבנים לזכויות אדם' אצים-רצים לבג"ץ, ועותרים נגד החוק החדש שלדבריהם סותר את חוק יסוד כבוד האדם וחירותו, פוגע בשוויון ושולל שורה ארוכה של זכויות יסוד. אבל בג"ץ - אותו בג"ץ שפסל כמה וכמה חוקים של הכנסת בעבר - נוקט הפעם לשון זהירה. הוא מביע אמפתיה למניעיהם של העותרים, מבקש מהח"כים שישבו וישקלו את החלטתם, אבל בשורה התחתונה מרכז את ראשו ומוכיר לעותרים שבמדינת ישראל יש כנסת שנבחרה באופן דמוקרטי, ורק היא קובעת מה חוקי ומה לא. אנחנו בית המשפט העליון של מדינת ישראל, כותבת דורית בייניש, אבל לא הסמכות העליונה בה. נשמע אוטופי? ד"ר גדעון ספיר מהפקולטה למשפטים באוניברסיטת בראלילן מאמין שזה לא רק נכון, אלא גם אפשרי.

ספיר, מומחה למשפט חוקתי, הוא אולי מהמשפטנים הפחות קונבנציונאליים שידעה האקדמיה הישראלית: חובש כיפה ובוגר ישיבת הסדר, מתנגד בנחרצות לאקטיביזם שיפוטי ומתהדר בהשקפות ימניות - אך גם מלא הערכה לאהרן ברק ומוכיל מגמות 'חברתיות', כאלה המזוהות בדרך כלל עם השמאל.

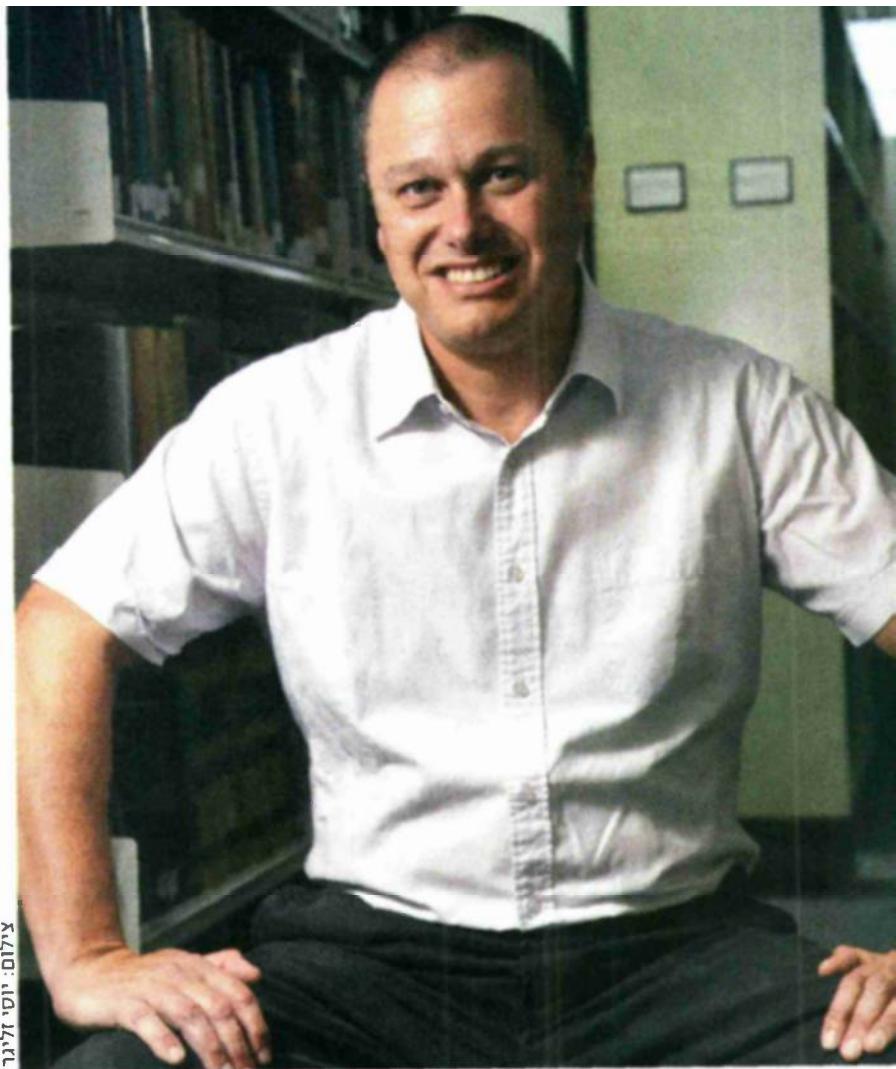
לאחרונה פרסם ספיר, המתמחה במשפט חוקתי וביחסי דת ומדינה, את ספרו 'המהפכה החוקתית: עבר, הווה ועתיד' (ידיעות אחרונות) והוצאות הספרים של אוניברסיטאות בראלילן וחיפה). החידוש המרכזי בספר הוא ההצעה לתפיסה חדשה של נושא החוקה, ששנוי במחלוקת מאז הקמתה של מדינת ישראל: לכל אורך השנים מבקש השמאל בארץ לחוקק חוקה המבוססת על ערכי יסוד מסוימים, שלטענתו אמורים להיות משותפים לכל אדם נאור. הטענה המרכזית של הימין הישראלי היא שההצעות השונות לכינון חוקה מתבססות על סכמה רעיונית-אידיאולוגית שאיננה מקובלת

25.93x32.83	32	14	עמוד	מקור ראשון - דיוקן	01/10/2010	24361982-5
אוניברסיטת בר איל - 80039						

"הציבור הימני יכול להגיע לעמדות השפעה בלי התירוצים של 'לא נותנים לי'. הפגנה נגד ההקפאה

25.82x31.61	33	עמוד 14	מקור ראשון - דיוקן	01/10/2010	24361986-9
אוניברסיטת בר איל - 80039					

"לואקום המשפטי הפוליטי בארץ נכנס מי שיש לו סדר יום". ד"ר גדעון ספיר

צילום: יוסי זלינגר

לפניו, 1992. הראשון, חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, שהתקבל כ'מגילת זכויות האדם' של המשפט הישראלי, קובע את כבוד האדם ואת חירותו כערכי היסוד שמהם נגזרות זכויות האדם המוגנות. האחר, חוק יסוד: חופש העיסוק, נועד להגן על זכותו של אדם בישראל לעסוק בכל עיסוק, מקצוע או משלח יד כראות עיניו. לשני החוקים הללו העניקה הכנסת מעמד על-חוקי: סעיפים הכלולים בהם נותנים לבתי המשפט את הסמכות להכריז על בטלותו של כל חוק העומד בסתירה לחוקי יסוד אלה.

כאשר ספיר בא להציג באוניברסיטת חיפה מאמר שכתב, שאלה אותו פרופ' פניה עוז' ולצברגר אם ההתבססות שלו על הנחות מוצא ליברליות היא בבחינת "הכה אותם בנשקם שלהם". ספיר זעם. "אמרתי לה: 'אני לא פחות ליברל ממך, ואת לא המצאת את הליברליזם. אם אין לך הערות לגופו של עניין, בואי נעזוב את זה'"

לפי תפיסתם של מרבית שופטי בית המשפט העליון, ובראשם הנשיא לשעבר אהרן ברק, כינונם של שני חוקים אלה החל את המהפכה החוקתית. לפי טענה זו, עם חקיקת חוקי היסוד חל שינוי מהותי במעמדן של זכויות האדם בישראל, והן הפכו לעל-חוקיות. דרך תפיסה זו ייתרו השופטים את הצורך בחוקה, שחוקי הכנסת השונים צריכים ליישר עמה קו. הסעיפים המאפשרים לפסול חוקים נפלו לידם כפרי בשל, ואהרן ברק פיתח את השימוש בהם ככלי לאישורם או אי-אישורם של חוקים על ידי בית המשפט העליון, בהתאם לסולם הערכים שלו.

השימוש בכלי רב עוצמה זה גרר מטבע הדברים

תגובת נגד. בשנים האחרונות רבו ההתקפות מצד פוליטיקאים על בית המשפט העליון, שלטענתם הציב עצמו מעל נבחר הציבור. מכאן הביטוי 'דיקטטורה שיפוטית', ומכאן גם היוזמות השונות לחוקים 'עוקפי בג"ץ', והקרבות העזים שניטשו על כל מינוי של שופט לערכאה העליונה.

האם האליטה המשפטית בישראל צריכה לעשות חשבון נפש ביחס למקום שאליו הובילה את המדינה? "נדמה לי שלפחות חלק מהאליטה הזאת כבר עושה חשבון נפש", אומר ספיר. "אנשים כמו פרופ' דניאל פרידמן, ובמידה פחותה פרופ' מנחם מאוטנר (מהפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל-אביב), עושים חשבון נפש כזה. בספר שפרסם לאחרונה, הציג עצמו מאוטנר כמי שמיישר קו עם רות גביון ומסכים שאי אפשר לכפות חוקה באופן חד-צדדי. גם דניאל פרידמן, שלא חשוד בימניות או בדתיות, קם ואומר דברים. אדם כמו פרידמן הוא אינדיקציה לכך שיש מחשבה שנייה בקרב הציבור שניתן לכתורה 'האליטה'. מי שצריך לעשות חשבון נפש זה הציבור הימני והלאומי-דתי".

איך סתאים הימין ואשם שוב? "אין בעולם ואקום, ולואקום המשפטי והפוליטי בארץ נכנס מי שיש לו סדר יום. הציבור הימני והדתי לא השכיל להציג השקפת עולם מסודרת. הוא תמיד אמר 'לא'; הוא אף פעם לא אמר מה כן. בסיטואציה כזו, כמעט מתבקש שמי שיש לו סדר יום – כמו אהרן ברק – הוא זה שיכתיב אותו.

"בעבר הרחוק זה היה שונה: הרי דווקא ערב הקמת המדינה היו שחקנים מהציבור הדתי-לאומי שמילאו תפקיד מפתח בשאלת ניסוח החוקה. למשל, ח"כ זרח ורהפטיג המנחה. כבר אמרו חכמים לפני שהציבור הדתי-לאומי התמקד ברשימת יעדים מסוימת ובדרך ונה כמה חזיתות אחרות. המעבר של מרכז הכובד מהמערכת הפוליטית ומהרשות המחוקקת לפקידות, למשרד המשפטים, לפרקליטות ולבית המשפט, איננו תהליך שהתרחש ביום אחד. זה תהליך שארך זמן. והציבור הדתי היה בסך הכול צופה מהצד".

אתה מנסה אצבע מאשימה ימנית, אבל מתעלם מכך שקשה מאוד לאדם בעל השקפות ימניות לפעול במערכת.

"הכלים שבהם אנשי אותה אליטה משתמשים הם כלים בוטים וכוחניים, אבל אני עדיין חושב שזה נעשה מתוך תחושה של 'אנחנו נושאי הלפיד', 'אנחנו שומרי הגתל'. ואז כל האמצעים כשרים. מכאן מגיעה השניות המרתקת שאני מוצא אצל אהרן ברק: הוא איש רב עוצמה שיוזע לשחק את המשחק הפוליטי ולשלוף ציפורניים, אבל באחד על אחד – והיו לי איתו אינטראקציות – הוא בר-פלוגתא שמוכן להקשיב".

אז הוא מקשיב. אבל מה קורה אחרי זה? הוא ועמיתיו פועלים בראות עיניהם, ואלה שחולקים עליהם – מודרים.

"הבעיה המרכזית היא בעצם היכולת להתגר את המחשבה של אנשים כמו ברק. לדוגמה, בכנס אילת האחרון הוא השתלח בשופט יורם דנציגר. המחלוקת ביניהם הייתה בתחום המשפט הפרטי. אנשים היו המומים ושאלו 'איך הוא תוקף ככה שופט של בית המשפט העליון?!'. התגובה האינסטינקטיבית הראשונית הוזה הייתה נכונה, אבל אחר כך מקשיבים למה שאומר דנציגר, ואיך אומרים? זו לא אותה ליגה. לפעמים יש תחושה שברק הוא ענק שמתמודד עם ננסים.

"קח את התבטאויותיו של יו"ר הכנסת, רובי ריבלין נגד הכוח שצברה מערכת המשפט. ריבלין מחמץ לגמרי את הנקודה. במקום לתקוף את האופן שבו התרחשה 'המהפכה החוקתית' (כלומר, ניצול של חוקים שהתקבלו מבלי שהמחוקק עצמו הבין את משמעותם – ד"מ), הוא מותח ביקורת על כך ששופט בבית משפט לעניינים

מקומיים מרשה לעצמו לפסול חוק. ברק כמובן מטפל בריבלין, ואומר לו שהוא צודק, ושצריך לאפשר פסילת חוקים רק לבית המשפט העליון. ויו"ר הכנסת לא מבין שברק מסובב אותו על האצבע ומחזק את בג"ץ. עוד דוגמה: ישב אדם כמו ח"כ הרב יצחק לוי בוועדת חוקה, חוק ומשפט, כשמתחת לאפו התקבלו חוקי היסוד שעליהם נבנתה הטענה של מהפכה חוקתית. הוא אמר שהתייעץ לאורך הדרך עם השופט ברימוס מנחם אלון (שכיהן כמשנה לנשיא בית המשפט העליון). אז או שיצחק לוי לא הבין את אלון, או שגם אלון לא הבין. אני אומר לציבור שלנו: כדי לייצג עמדה צריך קודם כולללמוד ולשלוט בחומר. צריך להגיע לעמדת מפתח בדרך הקשה, לקרוע את עצמך בלי תירוצים של 'לא נותנים לי כי אני ימני'. תן פייט, ואם אתה טוב, תצליח".

צריך להיות מתאבד שיעי

לדברי ספיר, משבר האמון בין האגף הימני, הדתי-לאומי והשמרני במדינת ישראל, לבין מערכת המשפט, הוא מוצדק. משבר האמון הזה מונע למעשה כל הסכמה על חוקה, גם כזו שלכאורה עונה על אמונותיו ורצונותיו של הציבור הדתי. "איך אמר אריה דרעי, אחרי שראה מה עשה בית המשפט עם שני חוקי היסוד החדשים? 'אפילו אם תיקחו את עשרת הדיברות כחוקה, לא נסכים לכך'. הרי אף אחד לא יכול לדעת מה ייצא מזה. הציבור הימני והדתי-לאומי לא מוכן לצעוד צעד אחד קדימה, ובדין. לא משנה איזה פשרה תיצר, ולא משנה עד כמה תהיה כנה הכוונה, מרגע שהמסמך ייצא מידי המחוקקים – הכול היסטוריה, כי בית המשפט יעשה מה שהוא מבין. מנקודת מבט שמרנית-לאומית, צריך להיות מתאבד שיעי כדי להעביר את מרכז הכובד לבית המשפט".

מה צריך לקרות כדי שבכל זאת תתאסר חוקה במדינה?

"אם יבוא אליי מחר בבוקר פוליטיקאי ימני וישאל אותי מה דעתי על חוקה לישראל, אענה לו: כל עוד המודל החוקתי הקיים בישראל הוא זה של חוקה שתפקידה להגן על ערכי יסוד – כלומר הענקת מעמד עליון למסמך המעגן את הערכים ומעניק לבית המשפט את המילה האחרונה, ובמיוחד כאשר מנגנון בחירת השופטים נותן לבית המשפט כוח בלתי פרופורציונאלי בקביעת זהות המצטרפים לשורותיו – זה טירוף להתקדם הלאה.

"לפני שעוסקים בתוכן, יש לעסוק בשאלה למה אנו צריכים חוקה ואיזה מודל אנחנו מאמצים. גם אם המודל הנוכחי יישמר, חייבים לכל הפחות לשנות את מנגנון בחירת השופטים. כל הכותבים בעולם קובעים באופן נחרץ שמנגנון כזה חייב להיות דמוקרטי. זה גם המצב בכל מדינות המערב המוכרות לי. כל עוד לא משנים את המודל בארץ, או לכל הפחות מאמצים מנגנון בחירה דמוקרטי, יש חשש מוצדק שגם אם תהיה פשרה, היא תושם לאל על ידי בית המשפט".

ומה עדיף? להניח לשמאל להתוות את החוקה העתידית?

"פעם היה למחנה השמאל אינטרס לחוקק חוקה. היום אין לו אינטרס, כיון שיש לו שני חוקי יסוד, ובית המשפט משתמש בהם כפלטפורמה ליצירת חוקה שלמה בלי שיהיה צורך בפשרה עם המחנה האחר. כך שלשמאל אין אינטרס להיזו את העסק הלאה. הבעיה היא שזה ניצחון פירוס, כיוון שבית המשפט כורת את הענף שעליו הוא ואנחנו יושבים, בכך שהוא מאבד את אמון הציבור. מצד שני, הימין לא זו. הוא פרוח מהצל של עצמו, וחושב ש'שב ואל תעשה' עדיף. הוא לא מבין שהזמן פועל לרעתו".

אז מה המודל שאתה מציע?

"אני סבור שצריך לאמץ מודל שמעניק לבית המשפט

צילום: חיים צור

ברפולוגתא שמוכן להקשיב. ברק

25.98x30.8	34	עמוד 14	מקור ראשון - דיוקן	01/10/2010	24362003-0
אוניברסיטת בר איל - 80039					

חשבון. לעומת זאת, המכון לאסטרטגיה ציונית חי מהיד לפה, והדבר מגביל מאוד את סיכויי ההצלחה שלו. אני סבור שמציאות מצערת זו מעידה על הזנחה פרשעת מצד הסקטור המרכזי-מני בציבור, שאינו משכיל לגייס משאבים ומוחות למשימה. למה זה קורה? גם במקרה הזה כל הכסף נמצא אצל השמאלנים?!"

להכניס רגל לעשייה החברתית

ספיר מאוד לא אוהב את הדיבורים על "מנגנוני הדרה" באקדמיה ובמערכת המשפט, או על "עריצות השמאל". "יכול להיות שזה פסיכולוגי", הוא אומר בכעס, "אבל אני לא יכול לקבל את זה, כי אז המשחק נגמר. זו המדינה שלי, הילדים שלי יתגייסו עוד מעט לשרת אותה – אם הייתי חושב שהמצב הוא כלאחר יאוש, לא הייתי עומד בזה".

אך גם אם אין הדרה שיטתית ומערכתית, ספיר עצמו נתקל בה ברמה הפרטית. זה קרה לו כאשר בא להציג בפני פורום הפקולטה למשפטים באוניברסיטת חיפה מאמר שכתב יחד עם פרופ' דני סטטמן. פרופ' פניה עודולצברגר – חברת סגל הפקולטה, בתו של עמוס עוז וממייסדות 'התנועה החדשה' שחברה למרצ בבחירות האחרונות – שאלה אותו אם ההתבססות שלו על הנחות מוצא ליברליות היא בבחינת "הכה אותם בנשקם שלהם". ספיר זעם. "אמרת לי: אני לא פחות ליברל ממך, ואת לא המצאת את הליברליזם. אם אין לך הערות לגופו של עניין, בואי נעזוב את זה".

במחויבות החברתית שלו, מדגיש ספיר, הוא אינו שונה ממשפטים המזוהים עם השמאל. "אני המקיס והמורה האחראי על 'הקליניקה לזכויות אדם' לאנשים עם מוגבלויות' בפקולטה למשפטים בבראילון. אנחנו הפקולטה היחידה בארץ שיש בה פרויקט כזה כמסגרת חובה. כבן לאנשי הפועל המזרחי, תפיסת העולם החברתית שלי היא שמאל מתון.

"חיפשי מקום להכניס רגל לעשייה חברתית במדינת ישראל. אפשר לבכות על 'הקרן החדשה', על ארגון שתי"ל מייסודה ועל אחרים, ואני מכיר בחשיבות

"בית המשפט צריך לשמש קטליזטור, ולא להיות בעל זכות המילה האחרונה". דיון באולם בג"ץ

לאפו. למשל, הסדר של זכויות לזוגות בני אותו מין, שהוזכר בבית המשפט, גם בלי שיאיושר בבג"ץ.

"אני רוצה להזכיר שבחלק מהעניינים אתה לא מצליח להשיג רוב בכנסת. אולי נדמה לך שאתה רוב, ואתה לא רוב? חוץ מזה, לא רואים מספיק יוזמות חקיקה. בימין צריכים להיות מוכנים לחטוף את האש מאותם שני אחוזים שחושבים שהם מנהלים לנו את המדינה. הבעיה היא שבכל הנוגע לזירה המשפטית והחוקתית, אתה יכול לספור על כף יד אחת את אנשי הימין שיש להם משנה סדורה ונכונות להילחם עליה. אני צריך את המנהיגים

קול, ומשתמש בו בתור וזו לדיון רציני, אבל משאיר את זכות המילה האחרונה בידי המחוקק. דגם של חוקה שמייצר דיאלוג. חוקה לא יכולה להגן על ערכי יסודי: כולם יסכימו שגזענות או אנטישמיות הן מחוץ למחנה, אבל יש ספקטרום רחב של דעות שלא מסכימות מהם ערכי היסוד. אני מציע מרשם שיאפשר לנו להתקדם. אם נאמץ את המודל של חוקה שמייצרת דיאלוג, כשלבית המשפט לא שמורה זכות המילה האחרונה ותפקידו הוא של קטליזטור, אנחנו הולכים למקום אחר. ומי שיכול להזיז את העגלה קדימה זה לא השמאל אלא רק הימין, כי לו יש אינטרס. הימין צריך להציב דגם חלופי".

ספיר מבהיר כי אימוץ הדגם הזה כרוך בשינוי מהותי של כללי המשחק. "אנחנו הרוב, והרוב צריך לאמץ את ברירת המחל שאני מציע. אבל מה קורה במציאות? בראש ועדת חוקה, חוק ומשפט עומד היום ח"כ דודו רותם מ'ישראל ביתנו', ומה הוא עשה בנושא הזה? כשמימי איתן ישב בתפקיד, הוא עשה עבודה רצינית. אני אומר לדודו רותם: קדימה, בוא נראה אותך".

הכל טוב ויפה, אבל בית המשפט יחסך כל החלטה שתפגע במעמדו.

"מאין לך? עשית את זה כבר? אם בית המשפט ינהג כך זו התאבדות מבחינתו".

למה לא לדבר גלויים: אתה בעצם מציע הפיכה דרך הקלפיות:

שימוש בבוח האלקטורלי כדי לספות על בית המשפט העליון החלטות, אולי אפילו מינון חוקה באמצעות ניצול של יחסי רוב-מיעוט אקראיים בבחירות האחרונות.

ספיר מתקומם. "אני? הפיכה? אני מציע דיאלוג! חוץ מזה, אפשר להתקדם לא רק במסלול החוקתי, אלא גם במסלול הפוליטי הרגיל. תחוקק חוק, בוא נראה אם בג"ץ יפסול אותו. תחליט מה הם חמשת הנושאים שבעיניך בית המשפט לקח לגביהם סמכות לא לו, והוא עושה עוול לציבור בכך שהוא הופך לאוריס ותומים בשאלות ערכיות – והרי אנחנו מתמכרים לכך שמישהו יגיד לנו מה נכון ומה לא נכון בשאלות ערכיות – ותאתגר את בית המשפט. ההימור שלי: בחלק גדול מהמקרים, בג"ץ ימצמץ ראשו".

גם כשהרוב בכנסת הוא רוב, דברים מתרחשים מתחת

"אני רואה את אנשי 'אם תרצו', חבר'ה נחושים שאין להם רגשי נחיתות ויודעים להגיד מה הם חושבים. יש סטודנט שמסיים אצלי עבודת דוקטור בנושא הצדקות למדינת ישראל כמדינת העם היהודי. בשלושים השנים הקרובות הבחור הזה הולך לתת פייט של החיים. המסקנות שלו שונות מן הבון-טון. הוא וחבריו הם מקור האופטימיות שלי"

העבודה שעושים גופים כמו NGO Monitor (שבוחן את פעילות הארגונים החוץ-ממשלתיים – ד"מ) – אבל אחרי הביקורת צריך להיכנס לזידה. כשפנו אליי משתי"ל וביקשו ממני לרכז השתלמות לפעילים חברתיים בתחום זכויות חברתיות, הסכמתי על אף שאני עמוס מעל הראש. לא באתי כאנוס. אני אומר לחברי: תרימו את הכפפה. חסרים מיליונרים ימניים? אין מספיק כסף שיממן פעילות כזאת מצד ימין?"

לפני סיום, ספיר מתעקש להרגיש נקודה חשובה בעבורו, כדי שלא יובן חלילה כאילו הוא מצטרף למתקפה הגורפת על אהרן ברק. "השפה של ברק היא השפה שלי, והלב של שנינו נמצא באותו מקום, גם אם המסקנות שלנו שונות ולעתים הפוכות. הפחד שלי הוא מאלה שיושבים באקדמיה, כותבים לכתבי עת בחו"ל ולא אכפת להם ממדינת ישראל. הלוואי וכולם היו ברק. עליו אני יכול לומר שאכפת לו ממה שקורה במדינת ישראל". ■

לתגובות: dyokan@makorishon.co.il

לוח: מריס צחי

עושה חשבון נפש. ברידמו